

Na kraju knjige nalaze se kritički aparat (232.-253.), kronološki pregled događaja (254.-267.), bibliografija (268.- 285.) i kazalo imena i pojmova (286.-303.). Knjiga je opremljena bogatim ilustrativnim dodacima.

Paletinov spis ubraja se u dragocjena djela neposrednih sudionika i očevidaca otkrivanja i osvajanja Novog svijeta i pruža neposredni uvid u mnoga važna zbivanja prvih desetljeća nakon Kolumbova pothvata, kao i u složenu problematiku o (ne)opravdanosti pacifikacije Nove zemlje. Zalaganjem priređivača i nakladnika širem je čitateljstvu omogućeno upoznavanje uloge Hrvata u tim važnim povijesnim događanjima, a dvojezično izdanje otvara vrata da o Paletinovom životu i djelovanju nešto više sazna i šira europska kulturna i znanstvena javnost.

*Lovorka Čoralić*

## **Sisačka bitka 1593.**

Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,  
Institut za suvremenu povijest u Zagrebu i Povijesni arhiv u Sisku  
288 str., Zagreb - Sisak 1994.

U ovom zborniku radova sakupljena su izlaganja s međunarodnog znanstvenog skupa "Sisačka bitka 1593.-1993." koji je u lipnju 1993. održan u Zagrebu i Sisku. Cilj okupljenih znanstvenika bio je da se sisačka bitka, njezini uzroci, posljedice i odjeci obrade cjelovito, te da se događaji objasne u kontekstu europske povijesti XVI. stoljeća. Uz 18 radova pročitanih na skupu, zbornik uključuje i radove I. Goldsteina i A. Nazora koji, iako nisu bili pročitani, sadržajem dopunjavaju neka manje istražena pitanja vezana uz sisačku bitku i njezine odjeke. U uvodnom dijelu objavljeni su pozdravni govori Anđelka Mijatovića, izaslanika Predsjednika Republike, te sisačkog gradonačelnika Darka Pavlaka. Urednici zbornika su Ivo Goldstein i Milan Kruhek.

Miroslav *Kurelac* (Sisačka bitka u svjetlu suvremenih hrvatskih i europskih događanja, 11.-17.) smješta Hrvatsku u kontekst ostalih europskih zemalja toga doba koje još od sredine XV. i u XVI. stoljeću proživljavaju duboke promjene i krizu srednjovjekovnih društvenih, državnih i crkvenih struktura. Hrvatska je svedena na "ostatke ostataka" i, u neobično teškom položaju, prisiljena moliti pomoć europskih sila koje, naprotiv, traže "modus vivendi" s Osmanlijskim carstvom. Autor se posebno zadržao na protuturskom govoru modruškog biskupa Šimuna Kožičića-Benje kojeg je uputio papi na Lateranskom koncilu, kao i na publikacijama Bartola Đurđevića posvećenim caru Karlu V. Pobjeda kršćanske flote kod Lepanta 1571. godine predstavljala je veliku prekretnicu, ali turski imperij mogao se znatno uzdrmati tek porazom na kopnu, gdje je bio najjači. Upravo je u tome značaj sisačke pobjede koja je, kako zaključuje autor, "otvorila vrata novu razdoblju hrvatske povijesti (...), obnovila izgublenu vjeru u europsku kršćansku uzajamnost i vratila nadu u očuvanje vjekovnih europskih civilizacijskih temelja."

Mirko *Valentić* (Hrvati u stogodišnjem ratu, 19.-31.) istražuje temeljne probleme Hrvatskoga Kraljevstva od poraza na Krbavskom polju 1493. do pobjede kod Siska. Autor prvi u hrvatskoj historiografiji koristi odrednicu "Stogodišnji hrvatsko-turski rat 1493.-1593." Analizu rata zasniva na obrani ostalih zemalja srednje Europe od Turaka, upućujući na postojanje duge protuturske bojišnice od Karpata do hrvatskih luka na sjevernom Jadranu. Ovaj prilog posebno se bavi udjelom hrvatskog naroda u obrani srednje Europe, zborom hrvatskog plemstva 1527. i savezom hrvatskih zemalja s Bečom i dinastijom Habsburgovaca, turskom agresijom i hrvatskim izbjeglicama, osnutkom Vojne krajine, te posljednjim pokušajem Turaka da rezanjem južnog krila protuturske bojišnice osvoje bitkom kod Siska i srednju Hrvatsku.

Milan *Kruhek* (Rat za opstojnost hrvatskog kraljevstva na kupskoj granici, 33.-66.) daje iscrpnu analizu obrane zemalja hrvatskog kraljevstva uoči rata 1591.-5. godine, te razmatra obrambenu granicu Hrvatske na Kupi i stratešku vrijednost sisačkog kaštela. Posebno se bavi prvom godinom napada na kupsku obrambenu granicu (1591.), gradnjom turske utvrde na Kupi (1592.), padom Bihaća i pripremama za drugu opsadu sisačkog kaštela, zbivanjima 1593. do sisačke bitke, trećom opsadom i porazom turske vojske 22. lipnja 1593., neuspjelim pohodom na petrinjsku utvrdu i padom sisačkog kaštela u kolovozu 1593. godine, te nastavkom rata do 1595. godine. Zaključuje da su "aktivna obrana na Kupi i prodori u dubinu turskog teritorija (napad na Moslavinu i

Kostajnicu) donijeli Hrvatskoj na kraju 'dugog' rata s Turskom, po miru zaključenom na Žitvi 1606. godine, ne samo čvrsto određene i priznate granice, već i manji, ali znatan teritorijalni dobitak na graničnom području između Čazme i Ilove”.

Andrija *Lukinović* (Zagrebački kaptol i obrana Siska (“Capitulum antemurale posuit”), 67.-74.) naglašava da je Zagrebački kaptol, koji je bio zemaljski feudalni gospodar Siska i sisačke pokrajine od 1215. godine, svjesno, odgovorno i vrlo promišljeno pristupio obrani od Turaka, a obol pobjedi kod Siska dao je u gradnji sisačke tvrđave, organiziranju obrane od Turaka i neposrednim sudjelovanjem u bitkama.

Andrej *Hozjan* (Sisak 1593. in vloga obveščevalne, protiobveščevalne ter vojnopoštne dejavnosti združenih notranjeavstrijsko-hrvaških sil, 75.-92.) piše o uhođenju i kontraobavještajnoj djelatnosti koje su u 1592./3. godine bile sastavni dio vojne strategije, kako kršćanskih, tako i muslimanskih vođa. Posebno se zadržao na ulozi kurira koji se 22. lipnja probio iz kaštela kroz turski obruč. Autor ističe Vlahe koji su izdajom htjeli zaraditi na obje strane, kao i uskoke čija pak izdaja snosi dio krivnje za poraz kod Bresta u srpnju 1592. godine. Analizira i vojnopoštnu mrežu u Slavonjskoj krajini početkom Dugog rata, naglašavajući da je bit svih njenih slabosti - nedostatak novca.

Ante *Nazor* (O broju vojnika kršćanske vojske u sisačkoj bici 22. lipnja 1593., 93.-108.) pokušava usporediti podatke o broju vojnika naznačene u ratnim izvješćima s demografskim podacima do kojih se dolazi analizom poreznih popisa, te na temelju toga procijeniti ratni potencijal Hrvatske. Odbacivši pretjerivanja suvremenih izvora koja se kreću čak do 40-50.000, autor utvrđuje broj na 4-5.000, dok je u sisačkoj utvrdi bilo do 300 branitelja.

Leopold *Toifl* (Das Steirische Proviantwesen und die Windische Grenze bis zum Ende des 16. Jahrhunderts, 109.-124.) analizira način i kvalitetu opskrbe kršćanske vojske o kojoj je brinuo Visoki ured za opskrbu, te utvrđuje put kojim je dostavljana hrana. Zaključuje da je štajerska provincija u drugoj polovici 16. stoljeća, a posebno za vrijeme Dugog turskog rata dala sve od sebe da bi opskrba hranom tekla besprijekorno.

Nenad *Moačanin* (Neki problemi tumačenja turskih izvora u vezi s bitkom kod Siska 1593. godine, 125.-130.) prvo iznosi pretpostavke što bi se dogodilo da su Hrvati izgubili ovu bitku, a potom analizira tzv. “šehname-i humayum”, djelo panegiričke dvorske književnosti koje je 1596. za Mehmeda III napisao dvorski povjesničar Mehmed Fenrari, nazvan Tacliqizade. Spominje i 3 dokumenta iz oko 1595. koji svjedoče o agrarnim odnosima i ratnim prilikama. Na kraju, autor piše o broju vojski i o obaviještenosti zapovjednika i pisaca.

Snježana *Buzov* (Povjesnica Mustafa Selaniki Efendije kao izvor za povijest osmanlijsko-hrvatskih sukoba u drugoj polovici 16. stoljeća, 131.-136.) analizira navedeni izvor koji opisuje događaje od 1563. do 1600. godine, te ispravlja njegova ranija čitanja. U njemu ima i niz korisnih podataka o turskom ratu protiv Hrvata, a osobito često spominju se Zrinski.

Andrej *Žmegač* (Povijesnoarhitektonsko vrednovanje sisačkog kaštela, 137.-148.) dotiče se namjere i svrhe gradnje sisačkog kaštela, zatim govori o njegovoj osnovnoj strukturi, projektantima, dogradnjama kroz stoljeća i, na kraju, arhitektonskom vrednovanju. Zaključuje da je sisački kaštel “idealno nedorađena utvrda, ali funkcionalno promišljena”, te odbacuje dosadašnje mišljenje da je građen u stilu suvremene talijanske fortifikacijske arhitekture toga doba.

Marina *Bregovac-Pisk* (Sisak u likovnim umjetnostima do kraja XIX. stoljeća, 149.-162.) govori da se turska opasnost odrazila u slikarstvu, kiparstvu i medaljarstvu, a ponajviše u grafici, kojoj stoga autorica posvećuje i veći dio svoga teksta. Upravo je bitka kod Siska ostavila snažan dojam na likovne umjetnike. Od druge polovice 17. stoljeća nadalje, osim u povijesnim pregledima, Sisak se najčešće prikazivao kao snažna utvrda, dok je bitka u likovnom smislu bila potisnuta u drugi plan. Od druge polovice 19. stoljeća Sisku je pretpostavljena herojska obrana Nikole Zrinjskog pod Sigetom.

Milan *Pelc* (Vijest-senzacija-propaganda: predstav-ljanje povijesnog događaja u doba ranog novog vijeka na primjeru bitke kod Siska, 163.-186.) tvrdi da “način na koji mediji prezentiraju povijesni događaj mnogo govori o različitim društvenim i duhovnim aspektima određena trenutka, prije svega socijalnim i psihološkim, koji utječu na oblikovanje vijesti, a koja pak uključuje u sebi i pojavu “manipulacije” primaocima vijesti.” U slučaju bitke kod Siska riječ je o “pozitivnoj” manipulaciji, koja duhovnu energiju primalaca usmjerava protiv vjekovna neprijatelja kršćanstva. Posebno se

razmatra uloga grafika (drvoreza i bakroreza) koje su, za razliku od unikatnih djela visoke umjetnosti, mobilne i multiplikabilni prenositelji slika.

Felix *Tobler* (Reaktionen auf die Schlacht bei Sisak im Siegel der Deutschsprachigen neuen Zeitungen, 187.-196.) pohljuje se bavi s četiri njemačka lista Novih novina, obavještajnih letaka manjeg sadržaja, koje su izvještavale o bitki kod Siska. Autor predstavlja pisce članaka, izvorne temelje i glavni sadržaj četiriju Novih novina, pri čemu su se pokazale velike razlike u brojčanim podacima. Zaključuje da se Nove novine kao izvor podataka o povijesnom značaju i o tijeku bitke kod Siska mogu samo uvjetno koristiti, ali je njihova presudna uloga u tzv. psihologiji ratovanja protiv Osmanlija u bitki kod Siska.

Vasko *Simoniti* (Pomen bitke pri Sisku v luči historiografije in zgodovinskog spomina, 197.-210.) raspravlja o odjecima sisačke bitke u slovenskoj historiografiji i društvu. Osobita pozornost usmjerena je odjeku u dnevnom tisku, novinama, literarnim i glazbenim djelima koje je stvorio jedan širok krug ljudi. Oni su pojednostavljenim, crno-bijelim prikazivanjem utjecali na javno mnijenje i osjećaje. Posebno ukazuje na stvaranje mita o velikoj pobjedi Slavena nad Turcima koji je nastao u 19. stoljeću.

Tibor *Acs* (Sisačka bitka u međunarodnoj historiografiji, 221.-226.) donosi pregled povijesnih radova sedmorice mađarskih povjesničara koji su analizirali i sintetizirali izvješća o bitki kršćanskih vojnih snaga kod Siska.

Rafo *Bogišić* (Antun Sasin: "Razboji od Turaka", 227.-238.) analizira "Razboje od Turaka", poemu dubrovačkog pjesnika Antuna Sasina (o. 1520. - o. 1595) u kojoj je kroz deset pjevanja-razboja dan opis sisačke bitke. Sasinova pjesma izaziva pozornost na više razina: u odnosu na suvremene historijske događaje, te kao autoktono književno djelo. Autora teksta zanima samo pjesnikova istina, ono što je pjesnik u Dubrovniku doznavao i kako je to opjevao.

Damir *Karbić* (Bitka kod Siska u opisima suvremenika, 239.-242.) analizira suvremene i literarne izvore i donosi osnovne biografske podatke o njihovim autorima: o Nikoli Isthuanffiju, Nikoli Jakociju, Nikoli Mikcu i Nikoli Stepaniću Selničkom. Zajednička značajka navedenih djela jest da ona pripadaju tada široko rasprostranjenoj historiografskoj tehnici korištenja pojmova sakupljenih iz "Commentari sui temporis" (suvremenih komentara).

Maja *Šerčer* (Vojna oprema i naoružanje u vrijeme bojeva kod Siska 1591.-1593.) na temelju povijesnih vrela istražuje kakvo je oružje u bitki kod Siska sudjelovalo na kršćanskoj strani, te kakva su posebno za tu priliku osposobili. Tekst je popraćen bogatim slikovnim prilogom.

Stipe *Botica* (Sisačka bitka u hrvatskoj književnosti, 255.-270.) nizom primjera dokazuje "koliko je sisačka bitka/pobjeda bila poticajna za hrvatsku književnost, kako je hrvatski narod preko svojih pisaca (znanih i nepoznatih) znao cijeniti svoju prošlost i napajati se na izvoru odakle su potekli znaci nacionalnog dostojanstva." Tekstove je svrstao po formalnim, kompozicijskim i stilsko-izražajnim oznakama u tri skupine: kratke obavijesne forme o bitci (kratki leci), usmenoknjiževne i pučke oblike ("Povijest carstva Otomanskoga" nepoznata autora s početka 17. stoljeća, hrvatska usmena pjesma i Vitezovićeva "Kronika" iz 1696.) i veće književne forme (A. Sasin, te ep Erdody Kneza Tomasha i "Juran i Sofija" I. Kukuljevića).

Ivo *Goldstein* (Sisačka bitka u hrvatskoj historiografiji i društvu u 19. i 20. stoljeću, 271.-286.) nastoji ustanoviti kako je sisačka bitka postala dio povijesnog pamćenja hrvatskog naroda. Posebno obraća pozornost na godine kada su se obilježavale obljetnice sisačke bitke, dakle na 1843., 1893., i 1943. godinu, te na razvoj znanja i shvaćanja o tom događaju između tih proslava.

Ivan Dukić

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

# RADOVI

28



ZAGREB

1995.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST  
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

**REDAKCIJA:**

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,  
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

**UREDNIČKI KOLEGIJ:**

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

**IZVRŠNI UREDNIK:**

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet  
Zagreb, Krčka ul. 1

tel.: 385 01 519 044 fax: 385 01 513 834

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo  
znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

---

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu fizičku i tehničku  
kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobo-  
đen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike  
Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

**ZA IZDAVAČA:**  
Ivo GOLDSTEIN

**DESIGN NASLOVNICE:**  
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA  
NJEMAČKI JEZIK:**  
Marina DENONA-KRSNIK

**PRIPREMA ZA TISAK:**  
Hrvoje STANČIĆ

**TISAK:**  
KRATIS  
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u siječnju 1996. godine